

Nr 31.

Ankom till Riksdagens kansli den 14 maj 1912 kl. 5 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om
ändring i 16 § riksdagsordningen.*

Närvarande: Herrar Bonde, Branting, Trygger, Hagström, Clason, Bellinder, Hellberg, Ekman, von Geijer, Mannheimer, Kjellén, Olsson*), Jansson i Djursåtra*), Ericsson, Nilsson, Nyström, Edén, Magnusson, Larsson i Säby och Wallin*).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 132, har herr *Sterne* föreslagit, »att Riksdagen ville besluta följande ändrade lydelse för riksdagsordningens § 16 punkt c):

Den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och verklig kommun, etc.

Till stöd för sitt förslag har motionären anfört följande:

»I riksdagsordningens § 16 punkt c) återfinnes följande bestämmelse som hinder för valrätt vid val till Riksdagens Andra kammare: »den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun» etc.

Ehuru jag tillhör dem, som äro motståndare till den så kallade »allmänna rösträtt» vi nu äga, då den ännu är belamrad med en mängd af streck och undantagsbestämmelser, hvilka göra rösträttens allmänna natur tämligen illusorisk för massor af valmän, och jag följaktligen anser, såväl den ofvan citerade som andra liknande valrättsbestämmelser minst sagdt öfverflödiga; vill jag dock fästa uppmärksamheten vid den oklarhet, som gjort sig gällande vid tolkningen af uttrycket: utskylder till — — — kommun».

Åtskilliga exempel, belysande detta påstående, gifva de olika beslut, som fattats af valnämnder inom de valdistrikt, där det icke blott finnes

en kommun i vanlig bemärkelse, utan där det ock inom den verkliga landskommunen uppvuxit exempelvis ett municipalsamhälle. Municipalsamhället upptager af sina medlemmar en municipalskatt för täckande af samhällets behof, men medlemmarna i ett sådant samhälle få ock betala skatt till den verkliga kommunen till samma belopp som de, hvilka äro bosatta utom municipalsamhället.

Nu har i flera fall inträffat, att valnämnder tolkat den omnämnda valrättsbestämmelsen så, att de personer, hvilka ej fullgjort sina skattskyldigheter till municipalsamhället, förklarats förhindrade utöfva dem eljest tillkommande valrätt.

En sådan uttolkningsorimlighet framträder tydligt då man betänker, att här tillkommer ett fullständigt nytt skattestreck, ensamt gällande för personer, boende inom vissa municipalsamhällens gränser. Inom samma valdistrikt kunna alltså olika kraf på medborgarnas valrätt uppställas.

Utanför ett municipalsamhälles gräns fordras för valrätt erlagda utskylder till landskommunen. Inom municipalsamhällets gräns fordras däremot att samma utskylder till kommunen och därjämte de till municipalsamhället utgående skola vara erlagda. Olikheten är i ögonen fallande och kan aldrig, enligt mitt förmenande, stå i verklig samklang med vallagens mening. Ty icke lär det med fog kunna uppställas den fordran, att medlemmarnas politiska valrätt i ett municipalsamhälle skall kringskäras med strängare och betydligt mera fordrande bestämmelser, än hvad som gälla för andra medlemmar i samma valdistrikt.

Äfven med hänsyn till att, som jag redan anført, olika tolkningar skett af valnämnderna i denna punkt, synes påfordras ett förtydligande af densamma. Jag skall tillåta mig som bevis för detta anföra ett belysande exempel från fjolåret.

I Mjölby valdistrikt beslutade valnämndens majoritet vid den röstlängds upprättande, som skulle gälla för Andrakammarvalet, att municipalskatt *ej* utgjorde hinder för valrätt. I de närliggande Ekeby och Åsbo valdistrikt fattade valnämnden däremot ett alldeles motsatt beslut.

Då dylikt *ej* kan anses stå i öfverensstämmelse med god ordning och användandet af olika valrättsbestämmelser för vissa grupper af medborgare, därför att de äro bosatta inom ett municipalsamhälle, *ej* gärna kan tänkas öfverensstämma med vallagens mening, torde det vara nödvändigt att något fylligare och bestämdare precisera, att det är den verkliga kommunens utskylder och inga andra, som i riksdagsordningen § 16 punkt c) innefattas som hinder för valrätt.

Då det som här beröres är en allmänt bekant tvistefråga, torde vidare motivering vara öfverflödig.»

Motionären har slutligen anhållit att, därest hans förslag i sin formulering icke ansåges lämpligt eller tillfyllestgörande, vederbörande utskott måtte gifva punkten den formulering, som för ändamålets vinnande befunnnes nödigt.

Valrätt till Riksdagens Andra kammare tillkom före rösträttsreformens genomförande inom den kommun, där han var bosatt, enhvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, som uppfyllde vissa närmare angifna censuskvalifikationer. Denna valrätt hade sålunda bland annat till förutsättning rösträtt i kommunens *allmänna* angelägenheter d. v. s. rösträtt å kommunalstämma. Härför erfordrades då och erfordras numera, bland annat, att man icke häftar för oguldna kommunalutskylder. Häftande är i allmänhet den, som för något af de tio sist förflutna åren icke erlagt de honom påförda till betalning förfallna utskylderna till vederbörande kommun; i följd hvaraf en person, som i en kommun på grund af obetalda utskylder ej är röstberättigad, i annan kommun kan vara röstberättigad. Såsom kommunalutskylder anses dels de bidrag till kommunens gemensamma utgifter, som skola utgöras jämlikt §§ 57 och 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, dels ock af kyrkostämma beslutade utgifter till kyrka och skola samt församlingsbibliotek, men däremot icke församlings afgifter till prästerskapet, eller naturaprestationer (såsom råg till sockenmagasin eller ved till fattighus) eller bidrag, beslutade af fattigvårdsrote till rotens särskilda fattigvård och ej heller hundskatt. Då utskylder till municipalsamhälle ej är att anse som bidrag till kommunens gemensamma utgifter, medför icke häftande för sådana utskylder förlust af den kommunala rösträtten.

*Utskottets
yttrande.*

Såsom af det anförda framgår, fordrades före år 1910 för valrätt till Riksdagens Andra kammare bl. a., att man ej häftade för bidrag till kommunens gemensamma utgifter och till af kyrkostämma beslutade utgifter till kyrka och skola samt församlingsbibliotek, hvaremot andra bidrag till kommunen, som i det allmänna språkbruket jämväl pläga att benämnas kommunalutskylder, ej inverkade på rösträtten.

De nu gällande valrättsbestämmelserna framlades af Kungl. Maj:t första gången för 1904 års Riksdag och med undantag i fråga om det så kallade åldersstrecket återupptogs de oförändrade, jämväl beträffande formuleringen, i rösträttspropositionerna vid 1905, 1906 och 1907 års riksdagar. Då samtliga dessa förslag äsyftade införande af allmän rösträtt, var det nödvändigt att frånga den då gällande bestämmelsen, att valrätt förutsatte kommunal rösträtt. Då man emellertid ansåg, att som villkor för valrätt bl. a. borde bibehållas fordran på fullgjord skatteplikt till kommun, uppställde man den nu gällande bestämmelsen, att den icke vore

valberättigad, »som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sist förflutna kalenderåren». Som motiv härför anförde föredragande departementschefen, att »hvad särskildt angår fordran på fullgjord skatteplikt till kommunen, så är det ju härmed icke fråga om införande af någon nyhet, utan endast ett fasthållande af hvad som redan gäller».

Departementschefen ansåg emellertid att inga onödiga svårigheter beträffande fordran på skattepliktens fullgörande borde beredas valmännen, och att såvidt möjligt borde så ställas, att ingen måtte på grund af förbiseende eller tillfällig försummelse i fråga om skattebetalning förlora sin valrätt. Betydliga fördelar skulle därför vinnas, om man afstode från att fordra betalning af de skatter, som förfalla under valåret. Jämväl syntes det departementschefen, att den vidtgående fordran på fullgjord skatteplikt, som dittills varit gällande, icke vore lämplig eller af behovet påkallad. Efter hans mening vore det under alla omständigheter tillfyllest att, då valperioderna voro treåriga, uppställa såsom villkor för valrätt erläggande af de utskylder, som förfallit under de tre senaste åren.

Såsom framgår af hvad nu anförts i fråga om motiverna till det s. k. utskyldsstrecket i 1904 års rösträttsförslag, ville man genomföra vissa lättnader med hänsyn till krafvet på fullgjord skatteplikt. Endast för de i kommunen nyinflyttade och för dem, som äro pliktiga att erlægga utskylder i flere kommuner, blef detta kraf i visst afseende skärpt. Såsom förut påpekats, medför ej underlåtenhet att erlægga utskylder i en kommun den kommunala rösträtts förlust i en annan. Efter nu gällande politiska rösträttsbestämmelser skall däremot den, som icke varit i kommunen mantalsskrifven å sådan tid, att han under sistförflutna kalenderåret skolat därstädes erlægga utskylder, ej upptagas såsom röstberättigad, med mindre af tillgängliga handlingar framgår eller eljest styrkes, att honom i hans mantalsskrifningsort påförda, sistnämnda år till betalning förfallna utskylder blifvit erlagda eller att han icke detta år haft att erlægga några sådana utskylder.

Någon dylik deklarationsskyldighet finnes däremot ej för den, som är pliktig att erlægga utskylder i flere kommuner; såvida ej upplysning vinnas, att han brister i den kommunala skattskyldighetens fullgörande, anses han som röstberättigad.

Däremot finnes intet i motiverna till vare sig 1904 års rösträttsförslag eller något af de följande årens, som gifver vid handen någon lagstiftarens mening att skärpa det s. k. utskyldsstrecket med hänsyn till utskyldernas natur eller med andra ord att uttrycket »utskylder till kommun» i § 16 riksdagsordningen skulle afse andra skatter och afgifter

af kommunal natur än de, som dittills jämlikt kommunalförordningarna och häfdvunnen praxis räknats till kommunalutskylder. I följd häraf lærer ej heller lagstiftarens mening hafva varit att såsom villkor för valrätt uppställa fordran på erläggande af municipalutskylder.

Efter utskottets mening kan jämväl som stöd för tolkningen att med »utskylder till kommun» allenast afses sådana slags utskylder, hvarom talas i § 8 i förordningen om kommunalstyrelse på landet och § 9 i förordningen om kommunalstyrelse i stad, åberopas den omständigheten, att det s. k. utskyldsstrecket i § 16 riksdagsordningen innebär en undantagsbestämmelse från stadgandet om allmän rösträtt och därför ej får utsträckas att omfatta mera än hvad de använda ordalagen nödvändigtvis gifva vid handen.

På nu angifna skäl finner utskottet, att såsom »utskylder till kommun» i § 16 riksdagsordningen icke bör förstås utskylder till municipal-samhälle.

Emellertid har, såsom framgår af motionen, stadgandets formella af-fattning gifvit anledning till olika tolkning och tillämpning af detta lagrum. Till förebyggande af sådant har motionären föreslagit, att i § 16 punkt c) riksdagsordningen »kommun» skulle ändras till »verklig kommun». Utskottet finner dock ej detta förslag formellt tillfredsställande och kan förty icke biträda detsamma.

För att vinna rättelse i det af motionären påpekade missförhållandet synes det ligga närmast till hands att tänka sig, att regeringsrätten skulle skapa ett prejudikat i anledning af ett öfverklagadt val till Andra kam-maren. Emellertid är det efter utskottets mening enligt nu gällande be-stämmelser angående besvär öfver röstlängd mycket små möjligheter för att ett dylikt prejudikat skulle kunna vinnas. Sålunda återstår som den enda praktiska möjligheten ett förtydligande af ifrågavarande grundlagsstadgande, så att missförstånd för framtiden förebygges. Då emellertid en tillfredsställande omformulering af § 16 mom. c) riksdagsordningen för det af utskottet angifna ändamålet är förenad med betydande vanskligheter, har utskottet funnit sig böra förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att Riksdagen måtte i anledning af herr Sternes motion besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådant förtydligande af § 16 punkt

c) riksdagsordningen att såsom »utskylder till kommun» icke må kunna förstås utskylder till municipalsamhälle, som icke utgör egen kommun.

Stockholm den 14 maj 1912. .

På utskottets vägnar:

CARL CARLSON BONDE.

Reservation

af herr *K. J. Ekman*, med hvilken herrar *Trygger* och *Clason* instämt:

»Det är otvifvelaktigt att, såsom motionären påpekat, vid tillämpningen af riksdagsordningen § 16 punkt c) tvekan kan göra sig gällande, huruvida utskylder för municipalsamhälles behof skola anses inbegripna i de utskylder »till kommun», hvilkas erläggande för de tre sistförflutna kalenderåren utgör ett af villkoren för politisk rösträtt vid val till Andra kam-maren.

Ifrågavarande grundlagsstadgande är i hithörande delar af följande lydelse: »Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej — — — c) den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren.» Såsom man finner, är stadgandet tydligt därutinnan, att utskylderna till kommun för de ifrågavarande tre åren skola vara guldna, om valrätt skall få utöfvas. Däremot lämnar lagrummet ingen ledning för besvarandet af frågan, hvilka utskylder som skola hit hänföras. Svaret på denna fråga är nämligen att hämta icke i riksdagsordningen utan i gällande kommunallagstiftning.

Begreppet municipalsamhälle infördes i vår kommunala lagstiftning genom en lag af den 27 maj 1898 angående tillägg i sådant afseende till förordningen om kommunalstyrelse på landet. Däri stadgas, att därest Kungl. Maj:t förordnat, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt hvad i hälsovårdsstadgan för riket föreskrifves om stad skola lända till efterrättelse för område å landet, som ej utgör egen kommun, skall detta område vara att anse såsom ett särskildt samhälle (municipalsamhälle), hvars medlemmar äga att, oberoende af kommunen i öfrigt, själfva vårda sådana för samhället gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, som afses i nämnda författningar eller föranledas af dessas tillämpning inom samhället; hvarefter i lagen tillägges, bland annat, att i afseende härå skall om municipalsamhälle i tillämpliga delar gälla hvad i förordningen om kommunalstyrelse på landet är om kommun stadgadt (§ 80).

Det var framför allt frågan om de kommunala beskattningsförhållan-dena inom de här afsedda platserna, som framdref denna lagstiftning. Närmast föranleddes den af en Riksdagens skrifvelse af år 1896, hvori på anförda skäl hemställdes, »att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för

Riksdagen framlägga förslag till de tillägg till och ändringar i kommunallagarna, som kunde vara erforderliga för att ordna de *kommunala beskattningsförhållandena* inom platser på landsbygden, för hvilka ordningsstadgan för rikets städer och andra dylika författningar förklarades äga tillämpning». Det kunde nämligen med skäl ifrågasättas, huruvida en kommun del öfver hufvud ägde befogenhet att utöfva beskattningsrätt mot sina medlemmar. Frågan löstes så, att för ifrågavarande samhällen skulle gälla hvad som härutinnan vore stadgad för kommun, d. v. s. dessa samhällen tillerkändes kommunal beskattningsrätt; utskylderna för deras särskilda behof äro sålunda *kommunalutskylder* af samma natur som utskylderna för kommunens öfriga behof.

Det i utskottets utlåtande återgifna, af vederbörande departementschef såsom motiv för det s. k. utskyldsstreckets införande i 1904 års röstrettsförslag gjorda uttalandet, att därmed icke vore fråga om införande af någon nyhet, »utan endast ett fasthållande af hvad som redan gäller», är icke fälldt i sådant sammanhang, att däraf kunna dragas de slutsatser för bedömandet af förevarande fråga, som utskottet därur velat hämta och på hvilka utskottet väsentligen byggt sin motivering. Tvärtom hafva, såsom utskottet själf påpekat, ändringar skett, dock utan att därvid någon uttömmande redogörelse lämnats för, i hvilka särskilda afseenden sådana ändringar varit afsedda.

Ett beslut i motionens syfte innebär enligt min uppfattning, att en sådan ändring i 16 § riksdagsordningen skulle nu vidtagas, att underlåtenhet att betala vissa kommunalutskylder icke skulle medföra den förlust af den politiska rösträtten, som med nuvarande bestämmelser blir en följd af dylik underlåtenhet. Då emellertid någon grund till en dylik afvikelse från grundsatsen, att fullgjord skatteplikt skall vara förutsättningen för rösträttens utöfning, icke lärer kunna uppvisas, hemställer jag,

att förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.»